

RŮST SPOLU SE VČELAMI

„Lidé často nerozeznají jednotlivé druhy hmyzu a propadají zbytečné hysterii,“ říká Miloš Vondruška. O včelách, které chová na střeše holešovického činžáku, dokáže poutavě mluvit hodiny a k tomu provozuje web – vcelynastrese.cz.

Ukazoval jste nám svůj nástavkový úl, tvořený sloupcem bezdných dřevěných bedýnek, ve kterých je v každé vedle sebe svíse vyrovnáno několik rámečků s plásty. Jde o standardní úl?

Standard není nic, co včelař, to názor. Na začátku minulého století napočítali asi sto padesát typů úlů. Tehdy platilo, že co vesnice, to včelařský spolek, a každá měla svého truhláře, který uměl úl vyrobit zaručeně nejlíp. Bylo to hezký, jenže truhlář pak umře a neseženete na něj nic. Můj táta, když před čtyřiceti lety začínal, tak měl budečáky, a pak se přes české a moravské univerzály dostal k tachovákům. Mě dnes dohnala globalizace, dalo by se říci. Nástavkové „langstrothy“, které mám, používá 70 % včelařů na světě a říká se, že z nich pochází 80–90 % všeho medu. Výhodou je, že se na ně vše sežene a nejste vázán na jednoho výrobce. Stále více se dnes ale uplatňuje přírodní včelaření. V něm je populární úl Warré, pojmenovaný podle francouzského abbého, ve kterém nejsou žádné rámečky, podle nichž by včely stavěly, ale pouze horní trámky, na nichž vzniká nepravidelné „přírodní dílo“. Med se z něj nezískává odstředováním z rámečků v bubnu nerezového medometu, ale lisováním a vymačkáváním, při kterém se plásty vlastně zničí.

Nedávno se prý objevila novinka, typ úlu, který je schopen včely nejen ubytovat, ale i rovnou stáčet med prostým pootočením klíčky...

Také jsem se dočetl, ale moc tomu nevěřím. Včely mají uvnitř nejraději všechno povoskované nebo obalené propolisem. Všechno oblepí a zableptají i z antibakteriálních důvodů, ale v každém případě nechtějí mít uvnitř nějaké mechanizmy nebo plastová táhýlka, po kterých by musely chodit. Na video to vypadalo krásně, ale dokud to neuvídím na vlastní oči, tak neuvěřím.

NEUKOUKAT K SMRTI!

Jaký postup byste doporučil někomu, kdo by rád začal chovat včely?

Teď na jaře jsem zrovna dělal přednášku u nás v domě spojenou s promítáním fotek a pak jsem vzal lidi i na střechu. Začíná se úplně jednoduše. Od včelaře si seženete takzvaný

Miloš Vondruška (43 let)

pochází z pražského Břevnova a včelaření se věnuje od mládí. Vystudoval na ČVUT a pracuje v oboru telekomunikací. Je ženatý, má tři děti a psa Sandyho.

oddělek, což je část včel, v podstatě jde o umělé zrojení včelstva. V oddělků si včely matku buď vychovávají samy, nebo já dělám to, že si od pana Strnada z Mukařova, jinak profesionálního včelaře, koupím matečník, ve kterém je dcera od inseminované matky požadovaných vlastností, a ten do úlu dám. Když se pak matka v novém včelství vylíhne, letí na snubní prolet...

Snubní?

Tak se mu říká. Matka vylétne ven, trubci ji oplodní, a sperma jí vydrží na dalších pět let kladení. Kolonie se začne rozrůstat...

Jaké vlastnosti jsou u včelí královny žádoucí?

To je různé. Když někdo žije u lesa, tak chce třeba včely trochu ostřejší... Také včely se šlechtí, aby byly mírné, měly hodně medu a dobře seděly na rámcu... Já si jezdím pro matky v linii Singer, která je mírná a tady mi vyhovuje. Pak je třeba linie Praděd, která se hodí víc do hor, linie Slovinka, Sklenarka nebo linie Vigor,

kterou vyšlechtil profesor Čermák, jenž také v osmdesátých letech navrhl úl Optimal, velmi povedený, ale bohužel se tolik nerozšířil.

Co stojí jedna Singrovka?

Matečník kolem 60 až 80 korun. Na druhou stranu, když jsem zmiňoval přírodní včelaření, tak právě tohle šlechtění pomocí inseminace neuznává. Tam jde jen o přírodní výběr a množení rojením. Já zajedu pro F jedničkovou Singrovku, která je dcerou matky uměle inseminovaná trubci také z linie Singer, a vím, že bude málo rojivá a jen tak se nezvrtně. Starým včelařům někdy vstávají z „novot“ přírodního včelaření vlasy hrůzou na hlavě, ale já tomu fandím. Jenomže setřásávat roje z hrůsky bych si mohl dovolit leda na venkově. Ve městě se musím držet v zajetých kolejkách.

Začít se včelami je tedy snadné?

Dokonce bych řekl, že čím méně si jich budete všímat, tím lépe, alespoň ze začátku. Jeden známý říká, že své první včely nováček často

Autorství: **Tomáš Havlín, Tomáš Malík**

ukouká k smrti. Čím víc k nim chodíte a něco kontrolujete, tím víc jim škodíte. Včelaření není složité, ze začátku vám opravdu stačí pár pouček. A když si pořídíte včelstvo, vaše znalosti rostou spolu s ním. Vlastně se učíte spolu.

SKLEPNOUT DO TAŠKY

Jaký je akční rádius takové včely?

Postará se o obživu i ve městě, kde není tolik zeleně?

Účinný akční rádius včely je 3–5 km. Dál nemá cenu létat, protože co by na květu nasála, to by na cestu zase spotřebovala. Když zapíchnete kružítko do Holešovic a uděláte si kružnici, tak je kupodivu město lepší než vesnice. Na rovinu vám řeknu, že na chalupě mám včely jen tak pro potěšení a abych třeba k včelaření přivedl i děti. Mám tři děti a každé má svůj úl. V Praze mám výnos z úlu řekněme šedesát kilo a na chalupě třetinu. Vesnice vypadají po šílené industrializaci bohužel velmi zle. Je tam lán řepky, který kvete čtrnáct dní, a pak mrtvo.

Potřebuje řepka vůbec opylovat?

Bývalo, dnešní geneticky modifikovaná řepka už na opylovačích tolik závislá není. Před takovými dvaceti lety z ní měli včelaři velkou radost, protože je z ní hodně medu. Dnes, kdy se řepka stříká i v době květu, je pro včelaře spíše prokletím. Proto bojují za to, aby se po jejím odkvětu dělaly aspoň biopásy svazenky a podobně, protože situace je velmi zlá a možnosti včelí snůšky malé.

Máte představu, kolik lidí se v pražské zástavbě věnuje včelaření?

Zjistit by se to dalo, protože když začínáte, musíte se přihlásit do databáze chovatelů v Hradištku a na obecní úřad – přesné statistiky ale neznám. Včelaření ve městě je dlouhodobý trend, můj otec začal na střeše chovat včely už v roce 1985, jenom v poslední době se o tom začalo víc psát. Podívejte se na film *Queen of the Sun*. V něm je vidět New York ještě před rokem 2010, kdy nebylo včelaření v městě povoleno. Do té doby byla včela považovaná za živočicha málem stejně nebezpečného jako gepard nebo jaguár (*smích*). Guerillovi včelaři museli mít úly někde schované. Když vyšli z ilegality, byla to pro ně velká věc a začali najednou hrozně publikovat. Přitom pro české včelaře to bylo něco samozřejmého.

Včelaři se vesměs mezi sebou znají. Chodíme si do hospody na pivo pokecat. Jednomu známému z ulice dávám zrovna včely, hodně včelařů je v Troji, kde jsou zahrádkářské osady. V okolí si tu vybavuji jeden úl u Akademie múzických umění, o další se třeba starají i kuchaři na střeše hotelu Intercontinental.

Když říkáte, že známému teď dáváte včely, dokázal byste odhadnout, kolik lidí jste už k zájmu o včelaření přivedl?

Hodně (*smích*). Manželka vždycky říká, že kdo se mě na včely jednou zeptá, tomu už není pomoci (*smích*).

Zmínil jste rojení. Může to být problém?

Může, a proto se snažím rojivost potlačit. Jedna věc je genetika, kterou si kupuju. Včely se ale i tak chtějí rojit, když je pro ně úl malý. Takže je průběžně kontroluji, jestli si nevychovávat novou matku, a přidávám jim nástavky, abych je zaměstnal a neměly pocit stísněnosti.

Co když na to ve městě přeci jen dojde?

Lidi mi docela volají. Svůj první zatoulaný roj jsem sklepl do bedýnky, když mi bylo nějakých třináct let. Váže se k tomu taková veselá historka. Rodiče někam odjeli, se sestrou a babičkou jsme zůstali poprvé doma sami a tátovi samozřejmě někdo zavolal, že se ve Veleslavíně rojí včely. Tak jsme vzali se ségrou tátův rojáček a vyrazili jsme. Včely jsme sklepli a večer je odvezli autobusem domů. Kdyby lidi věděli, co vezeme v tašce, asi by z nás neměli radost (*smích*). Když pak přijel táta, říkali jsme mu: máš o včely navíc. Tehdy se včely sbíraly častěji než dnes.

Jaký mají vaše střešní včely ohlas u sousedů?

Doma vesměs kladné, já se snažím lidem co nejméně vadit. Jsou specifické problémy, třeba že sousedovi padají na balkón mrtvolky včel, ale to se snažím řešit. Když je medobraní, ví o tom celý dům a nikdo neodejde s prázdnou (*smích*).

Ke včelařství se snažíte vést i vlastní děti, daří se vám to?

Na střechu v Praze jsou malé, ale nejstarší už nám pomáhá s medobraním. Na chalupě se chodí hlavně koukat a zbavují se tak zbytečného strachu. Lidi většinou moc nedokáží rozlišovat, pro ně je všechno obtížný hmyz a to je škoda. Kolem včel je někdy zbytečná hysterie, opravdu útočí až tehdy, když je lezete do úlu. A když je venku, tak má svých starostí dost a dobře ví, že ji bodnutí stojí život. Máme úly normálně na zahradě a děti běhají okolo. Dodržujeme jedinou bezpečnostní zásadu, a to, že musí být zahrada posekaná na anglický trávník. Děti běhají bosky, a kdyby šláply na včelu sedící na květu, žihadel by bylo plno.

Co vy a včelí žihadla?

Jednou mě seštipaly docela fest, ale to jsem si za to mohl sám. Šel jsem k nim jen v šortkách a celý spodek úlu jsem si omylem vysypal na holé nohy (*smích*). Měl jsem asi padesát žihadel a příjemné to nebylo.

SEZOBNUTÉ VČELY

Na střeše jste nám zmínil, že máte potíže s vosami. Jak přesně včelám škodí?

Bojují s nimi. V lepším případě požírají mrtvá těla, vynesena z úlu, a v tom horším létají do-

vnitř a ničí včely. Dokonce jsem byl i svědkem, že zevnitř vynášeli nejen med, ale i larvičky. Včely by měly být schopné ubránit si úl samy, ale dá se jim přitom pomoci. Já mám třeba vedle úlu zavěšenou vosolapku, nebo lze nastavit počet vstupů do úlu tak, aby bylo jednodušší ho ustrážit.

Mají včely další nepřátele?

Bál jsem se ptáků, protože ve Stromovce jsou žluny, datlové a strakapoudi, ale problém jsem s nimi zatím neměl. Na chalupě přes úly přehazuji sítě, jako mají vinaři proti špačkům. Hlavně v zimě se k nim stahují sýkorky, a když je nejhůř, tak tam prostě sedí a jakmile vylétne nějaká včela, tak ji sežnou. Nebo žluna zelená, ta když vám rozklove celý úl, tak to také není nic moc. Nejhorší je zima, kdy nemají atraktivnější potravu. To je holt příroda.

Když je možné chovat včely jen tak pro potěšení, nenajdou se lidé, kteří chovají vosy?

O tom nic nevím, ale proč vlastně ne. Tak daleko od přírodního včelaření to nemá. Je to podobné jako s vegetariánstvím, které má různé úrovně. Za asi nejtvrdší přístup považuji, když se med odebírá včelám až na Velikonoce, ne na podzim. Med se včelám sebere, až když je jasné, že budou mít po zimě nějaké přebytky a nedokrmuje se cukrem. Je to takový návrat ke kořenům. Tradiční medobraní kdysi bývalo právě takhle na jaře... Záleží, jak ke včelám přistupujete a co jim necháte. Můžete být nenažraní, nebo to dělat s láskou a ohledem na jejich potřeby. Při velikonočním medobraní je ale potřeba počítat s nízkým výnosem kolem 10 kg medu z úlu.

Někdy bývá slyšet spojení „český med“, jako jakási garance kvality. Má co společného s přírodním včelařením?

Český med se ukázal spíš jako velký průšvih. Potravinářská inspekce vzala před nedávnem med prodávaný v obchodech, který se tímhle označením pyšnil, a ukázalo se, že je ve skutečnosti z Číny a plný nežádoucích příměsí. Padělání medu je vůbec dneska velký problém. Chemický průmysl pokročil a dokáže vyrobit chemický med, který nerozeznáte od pravého. A ještě z něj udělají roztok a dál ho prodávají včelařům coby krmení pro včely... Falšování je čím dál jednodušší a odhalování zase složitější. Laboratoře, které by ho dokázaly odhalit, přitom v Česku ani nemáme.

Jak to vidíte s medem letos?

Loni to bylo poměrně dobré, dokonce byla na podzim i medovice, což zažívají třeba včelaři u lesa, ale tady v Praze to bylo snad poprvé za posledních pět let. Letos to vypadá zase pěkně, ale nechci to zakřiknout. Může se stát, že až pokvetou lípy, tak je dešť omyje. Ted' jsem zvědavý, jak dopadnou akáty. Je to taková každoroční sázka do loterie. ■■■